

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΟΙΧΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ-ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΜΕ ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Σκέψεις και εμπειρίες

ΑΛΚΗΣ ΡΗΓΟΣ

Παιδί του ανερχόμενου εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος των αρχών του αιώνα μας, ο θεσμός του Ελεύθερου Πανεπιστημίου πρωτοεμφανίζεται, στη Βρετανία στα 1915,¹ και στον νεοελληνικό κοινωνικό σχηματισμό στα χρόνια μετά τη μεταπολίτευση,² από τα κάτω – πράγμα σπάνιο για οποιονδήποτε θεσμό του νεοελληνικού κράτους – και σε πρώτη φάση μάλιστα με ενάντιο τον κρατικό μηχανισμό.³

Στα 1977 προβληματισμοί και διεργασίες ανάμεσα στα μέλη του Φιλοπρόοδου Ομίλου Υμηττού, οδηγούν στη δημιουργία του πρώτου Ελεύθερου Πανεπιστημίου.⁴ Θα ακολουθήσει στα 1978 ένας μικρός και περιφερειακός δήμος της Νάουσας⁵ και ένα χρόνο αργότερα ο δήμος της Αθήνας.⁶

Πρόκειται για τη σημαντικότερη προσπάθεια και για τη βαρύτερη – θετική και αρνητική – που έχει η πρωτεύουσα στην όλη κοινωνική μας ζωή, αλλά και λόγω των επεξεργασιών που έγιναν από την Ιδρυτική Οργανωτική Επιτροπή του Ελεύθερου

Ανοιχτού Πανεπιστημίου, Ε.Α.Π. όπως ονομάστηκε.⁷ Επεξεργασίες σκοπών, στόχων και μεθόδων δουλειάς⁸ που έδωσαν την αναγκαία θεωρητική υποδομή για το άπλωμα του θεσμού σ' όλη τη χώρα.

Μέσα από μια συμφωνία επτά σημείων που επεξεργαστήκαμε⁹, τέλη του 1980, και υπέγραψαν ο τότε Υπουργός Πολιτισμού Α. Ανδριανόπουλος και ο δήμαρχος της Αθήνας Δ. Μπέης ως πρόεδρος της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΚΕΔΚΕ). Συμφωνία που ίδρυσε μια συντονιστική δμηλή μικτή Οργανωτική Επιτροπή (Κ.Ο.Ε.) ΚΕΔΚΕ και ΥΠΠΕ με πενταμελή εκτελεστική γραμματεία¹⁰ για την οργάνωση και λειτουργία ΕΑΠ σε όποιον δήμο ή κοινότητα της χώρας επιθυμούσε. Απόλυτα υπεύθυνη για τη συγκρότηση του προγράμματος, την επιλογή των ομιλητών, την κατοχύρωση της αδέσμευτης, ελεύθερης και αυτοδύναμης λειτουργίας του κάθε ΕΑΠ, ήταν η Τοπική Οργανωτική Επιτροπή που απαρτιζόταν από την τοπική δημοτική ή κοινοτική αρχή, ένα μέλος της ΜΟΕ,

που αναγκάζει την κυβέρνηση της Ν.Δ. σε αλλαγή τακτικής. Ο Υπουργός Πολιτισμού Δ. Νιάνιαν προσπάθει να προκαταλάβει και να καναλιζάρει την τάση επέκτασης του θεσμού, ιδρύοντας σε 7 επαρχιακές πόλεις επίσημα «ελεύθερα» Πανεπιστήμια. Η προσπάθεια του παρ' όλη την κυβερνητική ενίσχυση, απέτυχε. Η επισιμότητα, η χρησιμοποίηση χωρίς προγράμματα καθηγητικών αυθεντιών, η ανυπαρξία συνεννόησης με τους τοπικούς φορείς, η διοίκηση από το κέντρο, οδηγεί στην αποτυχία. Ο κατόπιν Υπ. Πολιτισμού Α. Ανδριανόπουλος σε μια εντυπωσιακή αλλαγή τακτικής, ομολογεί δημόσια την αποτυχία, ενισχύει οικονομικά τα λειτουργούντα ελεύθερα Παν/μια, έρχεται σε συνεννόηση με την Τοπ. Αυτοδιοίκηση για την εξάπλωση του θεσμού όπως θα δούμε.

- Εμπνευστής του ο μετέπειτα και μέχρι σήμερα δήμαρχος Υμηττού Ανδρέας Λεντάκης.
- Με δήμαρχο τον Δ. Βλάχο και 3μελή επιτροπή από τους Γ. Δούδο Ν. Κασάπη και Ν. Τσίτρο, και τίτλο «Λαϊκό Πανεπιστήμιο». Κατατοπιστική συνέντευξη για τους στόχους και τις δυσκολίες της προσπάθειας σε περ. «Θούριος» αριθ. 115 της. 24.1.80.
- Άρχισε στις 2.5.1979 με πρώτο ομιλητή τον ιστορικό Κωστή Μοσκόφ. Στις αθηναϊκές εφημερίδες της 28.4.1979 δημοσιεύονται πληροφορίες για τον πρώτο κύκλο θεμάτων καθώς και κατάλογο 129 σε εθελοντική βάση συνεργατών, 53 από αυτούς ήταν Πανεπιστημιακοί όλων των βαθμίδων και 9 ήταν παν/κοί της διασποράς, ανάμεσά τους και ο αιώνηστος Νίκος Πουλιαντζάς.
- Η επιτροπή συγκροτήθηκε σε εθελοντική βάση από τους Γιώργο Βέλτο, Κώστα Γαβρόγλου, Γιώργο Γεννηματά, Ελίνα Μαχαίρα, Ευτύχη Μπιτσάκη, Μάριο Νικολινάκο, Άλκη Ρήγο, Δημήτρη Ρόκο, Γιώργο Ρωμαίο, Κώστα Σημίτη και Κώστα Σκούρα. Οι Μπιτσάκης, Νικολινάκος, Ρήγος και Ρόκος εκλέχτηκαν ως γραμματεία της Επιτροπής από την ίδια.
- Για όλα αυτά κατατοπιστικά άρθρα με «Που σκοπεύει το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Αθήνας». Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 29.4.1979 και σε Χρονικό '80: Ελεύθερα Πανεπιστήμια. Μια νέα πολιτιστική πρόταση, εκδ. «Ώρα, Αθήνα 1981, σελ. 68-69.
- Από την ΚΕΔΚΕ οι Αντρέας Λεντάκης, Δημήτρης Μαυράκης και Άλκη Ρήγος και από το ΥΠΠΕ οι Παναγιώτης Πετρουλάκος και Παναγιώτης Τερλεξής, ειδικοί σύμβουλοι του τότε υπουργού και, αξίζει να σημειωθεί, μη μέλη του τότε κυβερνώντος κόμματος.
- Μέλη της οι: Λεντάκης Αντρέας, Μαυράκης Δημήτρης, Πετρουλάκος Παναγ., Ρήγος Άλκη, Τερλεξής Παναγιώτης, Δημαράς Αλέξης, Μπιτσάκης Ευτύχης και Ρόκος Δημήτρης. Οι πρώτοι πέντε αποτελούσαν τη γραμματεία των Ε.Α.Π.

- Με πρωτοβουλία της Μορφωτικής Ένωσης Εργατών Workers Educational Association, W.E.A. – Ενδιαφέροντα στοιχεία για την προϊστορία του θεσμού και την εξάπλωση του στην Ηπειρωτική Ευρώπη και την Αμερικανική Ήπειρο σε άρθρο της Νίνας Φούκα-Αφουξενίδου: «Πως λειτουργεί το Λαϊκό Πανεπιστήμιο στη Σουηδία» εφημ. «Καθημερινή» φύλλο της 19.8.1979. Επίσης για τις συνέπειες ευρύτερα της βιομηχανικής επανάστασης στο άνοιγμα της παιδευτικής διαδικασίας, τα εργατικά μα και γυναικεία μορφωτικά κινήματα κ.λπ. σε UNESCO: Ιστορία της Ανθρωπότητας. 12 τόμοι Ελληνική Έκδοση, «Χ. Τεγόπουλος - Ν. Νίκας και Σία», Αθήνα 1970, том. 12ος σελ. 5299 επ.
- Βέβαια έχουν προϋπάρξει από τα χρόνια του μεσοπολέμου κάποιες κινήσεις «μεμορφωμένων» αργόσχολων «φίλων» πάντα... του λαού(!) με ελληνοχριστιανικά ιδανικά και λαϊκίστικες τάσεις, που οργάνωναν κατά καιρούς διαλέξεις με ακροατήρια ιδιόμορφους συνταξιούχους και ομιλητές διάφορους απλησίαστους επώνυμους. Επίσης με τη μορφή επιφυλλίδων σε εφημερίδες, που στη συνέχεια γίνονται επικερδείς εκλαϊκευτικές, υποτίθεται, εκδόσεις, γραμμένες πάντοτε στην καθαρεύουσα όπως η τριμηνιαία έκδοση «Λαϊκού Πανεπιστημίου της Βραδυνής, Αθήναι, τευχ. πρώτον, Νοέμβριος 1932 - Φεβρουάριος 1933 και όπου συναντάμε ανάκατα άρθρα μολοσεβικών καθηγητών της ΕΣΣΔ και του Αδόλφου Χίτλερ.
- Ο τότε υπουργός Παιδείας Ι. Βαρθιτσιώτης διαμαρτύρεται για τη χρήση του τίτλου «Πανεπιστήμιο» το θέμα όμως δεν παίρνει διαστάσεις γιατί από τον ανάλογο θεσμό της Δυτ. Γερμανίας εκδηλώθηκε, μέσω της διπλωματικής οδού, διάθεση συνεργασίας, γεγονός

και άλλα μέλη όσο γίνεται πιο πλατιά αποδοχής. Οι προτάσεις της ΜΟΕ για την καλύτερη οργάνωση, τους ομιλητές, κ.λπ. δεν ήταν δεσμευτικές για την τοπική επιτροπή. Επίσης ο οικονομικός προγραμματισμός και προϋπολογισμός κάθε ΕΑΠ ήταν ευθύνη της τοπικής επιτροπής, οι δε δαπάνες του βάραιναν το Υπουργείο Πολιτισμού. Τόσο η συμφωνία όσο και Μ.Ο.Ε. καταργούνται τον Νοέμβριο του 1981 και τους αντικαθιστά μια τετραμελής ομάδα εργασίας, στο ΥΠΠΕ¹¹, που έχει μέχρι και σήμερα την ευθύνη για την εξάπλωση και ομαλή λειτουργία του θεσμού.

Μέσα απ' αυτήν την σύντομη αναδρομή στην «ηρωική εποχή»¹² του ΕΑΠ φτάνουμε στο σήμερα του θεσμού:

- με συγκεντρωμένη και καταγραμμένη μάλιστα, την πείρα τόσων χρόνων σε μια πρώτη πανελλαδική συνδιάσκεψη όλων όσων δουλεύουν για τα Ε.Α.Π. που οργάνωσε το ΥΠΠΕ τον Μάρτη του 1983 και της οποίας τα ενδιαφέροντα πρακτικά εκδόθηκαν πρόσφατα¹³,
- με ένα κατάλογο συνεργατών που ξεπερνάει τους διακόσιους πανεπιστημιακούς κάθε βαθμίδας, ελεύθερους επιστήμονες, συνδικαλιστές, πολιτικούς, ερευνητές, δημοσιογράφους, ανθρώπους της τέχνης, που αγκαλιάζουν όλο το φάσμα των πολιτικών και ιδεολογικών ρευμάτων¹⁴,
- με πάνω από τριάντα ενότητες θεματογραφίας και πεντακόσιους τίτλους θεμάτων για συζήτηση¹⁴,
- με λειτουργία 65 ΕΑΠ σε δήμους και κοινότητες όλων των περιοχών της χώρας,
- με δύο ΕΑΠ στις εφηδικές και γυναικείες φυλακές του Κορυδαλλού,
- με απαρχή τεσσάρων ΕΑΠ για την ομογένεια στη Στουτγάρδη, τις Βρυξέλες, τη Λευκωσία και τη Λάρνακα.

Είναι πολύ δύσκολο να αρνηθεί κανείς το πραγματικό γεγονός ότι η νέα αυτή πολιτική πρόταση έχει δεθεί πια γερά με το γίνεσθαι της σύγχρονης νεοελληνικής πραγματικότητας, ότι ήρθε να καλύψει κάποιες πραγματικές ανάγκες των εργαζομένων συμπολιτών μας.

Μπορεί όμως ταυτόχρονα να υποστηριχτεί, ότι κατανοήθηκαν απ' όλους όσους εργάζονται ή απλά έρχονται σε επαφή με τα ΕΑΠ. Οι στόχοι τους; ή, πολύ περισσότερο, ότι ολοκληρώθηκαν οι δυνατότητες τους; ή εξαντλήθηκαν οι προοπτικές τους;

Στο κάτω κάτω –όπως λέγαμε και στην εισήγησή μας στη συνδιάσκεψη– οι όποιες επεξεργασίες, όσο καλές κι αν είναι, κρίνονται στην καθημερινή πράξη, σ' αυτήν εμπλουτίζονται, διευρύνουν τους ορίζοντές τους ή και αναιρούνται.¹⁵

Πολύ περισσότερο όταν πρόκειται για επεξεργασίες διάχυσης της γνώσης, μέσα από την ολόπλευρη, υπεύθυνη και κριτική αντιμετώπισή της που τη μετατρέπει από συσσωρευτική διαδικασία αφηρημένων, εξειδικευμένων και μόνο από ειδικούς κατανοητών πληροφοριών, σε απλά, άμεσα προσεγγίσιμη μέθοδο κοιτάγματος των καθημερινών προβλημάτων που όλοι αντιμετωπίζουμε και τη λειτουργική σύνδεσή τους με τα γενικότερα οικολογικο-κοινωνικά, πολιτικά και ιδεολογικά προβλήματα, επεξεργασίες απομυθοποίησης δηλαδή της όποιος γνώσης μέσα από ανοιχτές και αδογματίστες συζητήσεις που η παραδοσιακή αυταρχικότητα διάκρισης διδασκόντων-διδασκόμενων δεν πρέπει να έχει κανένα νόημα: που η κοινωνική πείρα και εξειδικευμένη γνώση κάθε συνεργάτη-εισηγητή, κάθε πολίτη

386. Καβάλα. Πανώ τσίρκου.

που συμμετέχει, κάθε μέλους ομάδας δουλειάς που φτιάχνεται, κατατίθεται στη συζήτηση για συλλογική επεξεργασία, μέσα απ' όλες τις οπτικές γωνίες και προεκτάσεις.

Επεξεργασίες που στοχεύουν στη δημιουργία συλλογικής συνείδησης, που κατανοεί ότι τα άμεσα και οξυμένα προβλήματα δεν μπορούν λυθούν παρά μόνο αν γίνει ξεκάθαρος ο τρόπος και ο λόγος γένεσής τους και ταυτόχρονα ότι χρειάζεται η ενεργητική και αποφασιστική συμμετοχή και παρέμβαση του καθένα και όλων μαζί για το ξεπερασμά τους. Μόνο η δημιουργία μιας τέτοιου είδους συνείδησης και αλληλοσύνδεσης των προβλημάτων βοηθάει στο ξεπέρασμα της αδιαφορίας και της αντικειμενικής αδυναμίας ατομικής παρέμβασης, στη συμμετοχή όλων μας στα κοινά, τον εκδημοκρατισμό μ' άλλα λόγια της καθημερινής μας ζωής, το δυνάμωμα της παρέμβασής μας στους θεσμούς.

Οδηγεί τελικά στη δημιουργία υπεύθυνων, πληροφορημένων και ενεργών πολιτών, βοηθάει έτσι την ουσιαστικοποίηση της δημοκρατίας, κάνει δυνατή τη αναγκαία και συνεχή διεύ-

11. Από τους Δημήτρη Μαυράκη πρόεδρο και μέλη τους Αντρέα Λεβντάκη, Μανόλη Σταυρακάκη και Γιώργο Θωμά.
12. Όπως τη χαρακτήρισε ο προηγούμενος Γενικός Γραμματέας του ΥΠΠΕ Μιχάλης Δωρής χαιρετίζοντας την Α' Πανελλαδική Συνδιάσκεψη των ΕΑΠ που έγινε στο εθνικό κέντρο ερευνών στις 4-5/3/1983.
13. ΥΠΠΕ.: Α' Συνδιάσκεψη Ελεύθερων Ανοιχτών Πανεπιστημίων. Πρακτικά Αθήνα 1983.
14. ΥΠΠΕ.: Ελεύθερα Ανοιχτά Πανεπιστήμια. Κατάλογος ομιλητών - θεμάτων, Αθήνα 1983.
15. ΥΠΠΕ.: Α' Συνδιάσκεψη... ο.π. 13-18.

ρυνσή της, μέσα από την ικανότητα αυτοδιαχείρισης των προβλημάτων του τόπου μας και την ανάπτυξη θεσμών, με τον εργαζόμενο λαό συμμετοχικό και πρωταγωνιστή.

Με τέτοιου είδους και εύρους στόχους και προοπτικές θα μπορούσαμε βέβαια να πούμε ότι τα ερωτήματα που θέσαμε θα μένουν και πρέπει να μένουν, συνέχεια ανοικτά για το Ε.Α.Π. Εκείνο που εδώ θα θέλαμε να εξετάσουμε είναι κατά πόσο η πραγματικά θεαματική ανάπτυξη του συμμετοχικού αυτού θεσμού συμβαδίζει και με μια ποιοτική πορεία προς τους δυναμικούς του στόχους.

Η απάντηση και από προσωπική πείρα και από μια απλή ανάγνωση των πρακτικών της Α΄ Συνδιάσκεψης, βγαίνει δυστυχώς αρνητική.

Ο θεσμός του Ε.Α.Π. όχι μόνο δεν διευρύνεται από άποψη μεθόδων δουλειάς, νέων μορφών μετάδοσης των γνώσεων, προσέγγισης των εργαζομένων συμπολιτών μας μέσα στους εργασιακούς τους χώρους –εργοστασία, επιχειρήσεις, υπουργεία, του χώρου καθημερινής χαλάρωσης τους, καφενεία ή τους χώρους αναγκαστικής διαμονής τους –νοσοκομεία, υπόλοιπες φυλακές, αναμορφωτήρια, στρατεύμα– αλλά και τυποποιείται και συρρικνώνεται, αλλού λιγότερο και αλλού περισσότερο, σε κάποιους κλειστούς χώρους διαλέξεων μια ή δυο φορές το 15νθήμερο των ιδίων λίγο ή πολύ προσώπων και θεμάτων.

Η γραφειοκρατικοποίησή του, τείνει να αυξάνει –ανεξάρτητα των καλών προθέσεων που υπάρχουν στην πολιτική διεύθυνση του ΥΠΠΕ, στην ομάδα εργασίας που έχει συστήσει και στην άξια γραμματεία της –όσο όλα αφήνονται να συγκεντρώνονται και να αποφασίζονται στο κέντρο, όσο την πλήρη ευθύνη φαίνεται να έχει μια ομάδα συμβούλων του Υπουργείου και όχι όπως στην απαρχή του θεσμού οι τοπικές επιτροπές. Όσο σε μια σειρά τοπικές επιτροπές δεν γίνεται ακόμη συνείδηση ότι το ΕΑΠ δεν είναι εξάρτημα της κυβερνητικής μηχανής, πολύ περισσότερο χώρος μικροκομματικών συμφερόντων και προπαγάνδισης, –ούτε βέβαια αυτοί κρατικοί υπάλληλοι– αλλά ένα ανοικτό κέντρο παιδείας, ότι ενεργοποίηση και συμμετοχή του πολίτη δεν σημαίνει ψηφοφόρος του Α ή Β κόμματος, αντίθετα μάλιστα σημαίνει κριτικά σκεπτόμενος άνθρωπος, σωστά πληροφορημένος, ικανός να κρίνει κόμματα και ιδεολογίες, όχι μόνο απ' τα ωραία λόγια των μπαλκονιών και τα συνθήματα μα από την ίδια την ουσία της πολιτικής τους πράξης, φωτισμένης απ' όλες τις μεριές πέρα από συναισθηματικές φορτίσεις.

Όσο οι τοπικές επιτροπές δεν κρίνουν αναγκαίο να εκλέγονται από τους ίδιους τους συμπολίτες τους που παρακολουθούν το ελεύθερο πανεπιστήμιο,¹⁶ να υπερβαίνουν και να προκαταλαμβάνουν το κέντρο με μια σειρά δικές τους πρωτοβουλίες σύμφωνες με τις ιδιαιτερότητες που αντιμετωπίζουν – όπως διοργάνωση συζητήσεων με περισσότερους από έναν εισηγητές με αντίθετες μεταξύ τους απόψεις,¹⁷ σεμιναριακών κύκλων που προέκυψαν από ενδιαφέροντα που γεννήθηκαν μέσα στο ΕΑΠ, μεθόδους προβολής του θεσμού¹⁸ και ξεπεράσματος του φράγματος των αιθουσών¹⁹ κ.λπ. – ανοίγονται σ' όλο το φάσμα δυνάμεων και απόψεων που υπάρχουν στην περιοχή τους. Όσο δεν πλέζουν δημόσια, με προτάσεις για το ξεπέρασμα υποκειμενικών και αντικειμενικών ελαττωμάτων που πα-

ρατηρούν. Όσο μια σειρά δήμαρχοι ή κοινοτάρχες αντιμετωπίζουν τον θεσμό ως μέσο προσωπικής τους προβολής και την τοπική επιτροπή ως υπαλλήλους τους. Όσο δεν ξεφεύγουν –πράγμα αρκετά δύσκολο στην ελληνική πραγματικότητα– από τα βαρύνδουπα ονόματα εισηγητών που νομίζουν ότι θα προσδώσουν κύρος στο τοπικό ΕΑΠ. Όσο οι εισηγητές δεν κατανοούν τον ρόλο τους – και εδώ φτάνουμε «ομιζώ στην «αχίλλειο πτέρνα» του ελεύθερου πανεπιστήμιου²⁰, που πρέπει άμεσα να αντιμετωπισθεί ακόμα και με ειδικά σεμινάρια, συναντήσεις των εισηγητών και ανταλλαγή απόψεων, και εμπειριών κ.λπ. Όσο, ανάμεσά τους, εμφανίζονται άνθρωποι που διαβάζουν εισηγήσεις προς ειδικούς ή μονολογούν επί ώρες χωρίς κεντρίσματα για συζήτηση ή ηγαίνουν απροετοίμαστοι ή δεν ανέχονται αντίλογο στην αυθεντία τους. Όσο ολοένα και περισσότερο φαίνεται να κυριαρχεί μια λαϊκιστική απόκλιση μαύρου - άσπρου, κάποιων προπαγανδιστών ενός νεοκόπου κατεστημένου της αλλαγής, ή από την άλλη ένας επιστημονικοφανής ελιτισμός και ένας ιδιότυπος νεο-λογιωτατισμός. Όσο επιδιώνουν κάποιοι κομματικοί ηγεμονισμοί που δυναμιτίζουν την πλουραλιστική φύση του θεσμού στην ισότιμη συνεργασία, οδηγώντας σε μια σειρά περιπτώσεις και σε αποκλεισμούς κοινωνικών ή πολιτικών χώρων ή και συνεργατών με αναγνωρισμένη δημοκρατική εντιμότητα και κοινωνική προσφορά.²¹ Ηγεμονισμοί που οδήγησαν δυστυχώς στο σταμάτημα από πέρον της λειτουργίας του ΕΑΠ της Αθήνας μετά από μια Περίοδο ουσιαστικής περιθωριοποίησης και αποδυνάμωσής του.²² Όσο δεν γίνεται συνείδηση ή ανάγκη συνεχούς αγώνα για την υπέρβαση όλων των παραπάνω.

Προς αυτή ακριβώς την κατεύθυνση, πρέπει σήμερα να τείνουν οι προσπάθειες όλων όσων μόχθησαν και μοχθούν για τα ελεύθερα πανεπιστήμια.

Και σ' αυτήν εντάσσονται μια σειρά προτάσεις και σκέψεις που δεν θεωρούμε μάταιο να επαναλάβουμε και σήμερα²³, στο

16. Όπως π.χ. η Τοπική Επιτροπή του ΕΑΠ Κιλκίς.

17. Όπως π.χ. με μεγάλη επιτυχία οργάνωσαν το ΕΑΠ Αλιβερίου και Βροντάδων Χίου για θέματα Αυτοδιαχείρισης και Κοινωνικοποιήσεων.

18. Όπως κάνει το ΕΑΠ. Ν. Μουδανιών, Αρχάνων Κρήτης κ.ά.

19. Όπως προσπάθησαν το ΕΑΠ Ανωγείων Κρήτης, Πλωμαρίου Μυτιλήνης, Καρπενησίου.

20. Υπάρχουν ΕΑΠ που έκλεισαν ή είχαν τεράστιες δυσκολίες να ξανααποκτήσουν την εμπιστοσύνη του κόσμου από λανθασμένη στάση ορισμένων εισηγητών.

21. Δυστυχώς το φαινόμενο εκδηλώθηκε και με επώνυμη επίθεση σε γνωστό δημοκράτη πανεπιστημιακό από τους πρώτους συνεργάτες - εισηγητές του θεσμού, που καταγράφηκε και στα πρακτικά της Συνδιάσκεψης.

22. Δες άρθρο μας: «Κλειστό λοιπόν το Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ένα νέο ξεκίνημα χρειάζεται ο θεσμός του ΕΑΠ της Αθήνας». Αυγή 1.6.83. Η προσπάθεια επαναλειτούργιας του, που επιχειρείται αυτές τις μέρες δεν φαίνεται να έχει κατανοήσει το πρόβλημα.

23. Αναλυτικά σε άρθρο μας «Νέες τώρα οι δυνατότητες των Ελεύθερων Πανεπιστημίων» Ελευθεροτυπία 19.11.1981 και σε εισήγησή μας στη Συνδιάσκεψη των ΕΑΠ που τμήμα της δημοσιεύτηκε με τίτλο ΕΑΠ: κρίσιμο σταυροδρόμι για ένα σημαντικό θεσμό», Αυγή 11.3.83.

βαθμό μάλιστα που βλέπουμε ότι αρκετές απ' αυτές γίνονται αποδεκτές όλες δε πιστεύουμε ότι είναι άμεσα εφαρμόσιμες έτσι:

● Η χρησιμοποίηση του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης προσφέρει άπειρες δυνατότητες. Όχι βέβαια με αποστεωμένες έκπομπες του τύπου «Πανεπιστήμιο για όλους» – που πολύ σωστά καταργήθηκε, με τίποτα όμως δεν αντικαταστάθηκε – αλλά με ζωντανές συζητήσεις επικαιρών θεμάτων με εισηγητές διαφορετικών αντιλήψεων, συμμετοχή και οργάνωση από ομάδες τηλεθεατών, αναμεταδόσεις συζητήσεων από ελεύθερα πανεπιστήμια, κύρια μικρών επαρχιακών πόλεων που είναι και οι πιο ζωντανές και δημιουργικές, παρουσίαση του χρονικού ενός εισηγητή που ξεκινάει π.χ. από την Αθήνα για να φτάσει χειμώνα καιρό στη Μήλο ή στο Ανθοχώρι Μετσόβου, τον τρόπο που τον δέχονται, τη συζήτηση που αρχίζει σε κάποια αίθουσα για να συνεχιστεί πολλές φορές μέχρι αργά το βράδυ σε κάποια ταβέρνα όπου λύνονται οι γλώσσες και πολλές φορές ακούγονται τα πιο εύστοχα πράγματα, ειδικά προγράμματα που θα χρησιμοποιούν όλα τα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα κ.α. Με οργανωτές τους ίδιους τους ακροατές και στόχο την όσο γίνεται μαζικότερη και ενεργητική συμμετοχή τους, την κατάργηση της διάκρισης ποιότητος - δέκτης κ.λπ. και είναι πραγματικά παράξενο που ακόμα τίποτε προς αυτή την κατεύθυνση δεν φαίνεται να έχει ξεκινήσει.²⁴

● Ο συντονισμός και οι ανταλλαγές εμπειριών με τις ανάλογες προσπάθειες της υπόλοιπης Ευρώπης καθυστερεί επίσης χωρίς κανένα ουσιαστικό λόγο.

● Το ξεπέρασμα του φράγματος των αιθουσών και των αναστολών που γεννά ο τίτλος «Πανεπιστήμιο» με εναλλακτικές προτάσεις καφενείων, πλατειών, κ.λπ. που όπου εφαρμόστηκε άφησε θετικά αποτελέσματα.

● Η δυνατότητα σε βάθος ανάλυσης πάνω σε θέματα που προέκυψαν από εισηγήσεις - συζητήσεις και που ομάδες συνεργατών του ΕΑΠ κάποιες πόλης θα ήθελαν να παρακολουθήσουν, παράλληλα βέβαια με τη λειτουργία του υπόλοιπου προγράμματος καθώς και η ενθάρρυνση και νέων μορφών «απομυθοποίησης» της γνώσης και ενεργοποίησης των πολιτών ανάλογα με τις τοπικές ιδιαιτερότητες πρέπει επίσης να ενισχυθεί.

● Οι συζητήσεις των τοπικών επιτροπών με τους συνεργάτες που παρακολουθούν το ΕΑΠ τους, είτε εισηγητές είναι αυτοί είτε ακροατές, μια ή δυο φορές τον χρόνο, για την ανταλλαγή εμπειριών, επίλυση διαφωνιών, χάραξη νέου προγράμματος κ.λπ. είναι, νομίζουμε, πολλαπλά χρήσιμη.

● Η δυνατότητα έκδοσης των συζητήσεων σε φτηνές καλαίσθητες εκδόσεις του κάθε ΕΑΠ μετά προσεκτική μαγνητοφώνηση είναι παράλληλα μια πηγή εισόδων για κάθε Τοπική Επιτροπή και ένας ακόμη ουσιαστικός τομέας εξάπλωσης του θεσμού, που παραμένει αχρησιμοποίητος.

● Η δύσκολη προσπάθεια και συγκλονιστική εμπειρία από τη λειτουργία του θεσμού στις φυλακές Κορυδαλλού δείχνει την ανάγκη επέκτασής του και σ' άλλους χώρους αναγκαστικής διαμονής συμπολιτών μας.

● Η επέκταση επίσης και στο στράτευμα πρέπει να μπει σε εφαρμογή, με διευκολύνσεις των στρατευμένων συμπολιτών μας να παρακολουθούν και να συμμετέχουν στη ζωή του ΕΑΠ της περιοχής που υπηρετούν.

● Η επέκταση ταυτόχρονα του Ελεύθερου Πανεπιστημίου σε χώρους εργασίας δεν μπορεί να καθυστερεί άλλο, θα λέγαμε

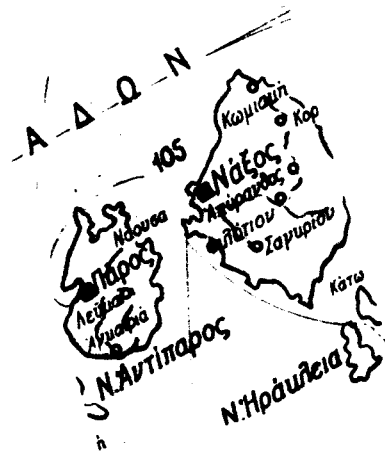
ότι οι δημόσιες και δημοτικές επιχειρήσεις καθώς και τα Υπουργεία πρέπει να ανοίξουν αυτό τον δρόμο. Οι ίδιοι οι εργαζόμενοι με πρωτοβουλίες τους θα λύσουν τα προβλήματα χρόνου κ.λ.π.

● Η θετική επίσης υποδοχή από την ομογένεια του θεσμού και οι πολλαπλές ανάγκες που έρχεται να καλύψει εκεί ο θεσμός απαιτούν όχι μόνο επέκτασή του και σ' άλλα σημεία αλλά και την ανταλλαγή δυναμικού εισηγητών.

● Τέλος ως προς τους εισηγητές από τη μια πρέπει να μένει συνέχεια ανοικτός και διευρυνόμενος ο κατάλογος θεμάτων και ανθρώπων, από την άλλη πρέπει να αρχίσει μια διαδικασία συστηματικής και ανοιχτής αυτοαξιολόγησης και επιλογής τους, με γνώμονα πάντα το βάθος της πλουραλιστικής φύσης του θεσμού, έτσι ώστε να μην δημιουργούνται σε κανένα πολιτισθήματα αποκλεισμού από το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο.

* *

Μ' αυτές τις ενδεικτικές προτάσεις νέων δυνατοτήτων, δεν έχουμε βέβαια την ψευδαισθηση ότι θα λυθούν τα πρακτικά φαινόμενα που προαναφέραμε. Ξέρουμε πολύ καλά ότι σε μια κοινωνία με αυταρχικές δομές, όπου η δημοκρατία αποτελεί μορφή πολιτεύματος και όχι βίωμα και τρόπο ζωής, με κομματικούς σχηματισμούς ατελείς, με νοθευμένες πολιτιστικές καταβολές κ.λπ., ο θεσμός του Ελεύθερου Πανεπιστημίου είναι αδύνατο να γίνει νησίδα ελευθερίας, χώρος συμμετοχικής και αυτοδιαχειριστικής άθλησης από την μια μέρα στην άλλη. Οτι είναι δύσκολο η Τοπική Αυτοδιοίκηση να απαλλαγεί από μια κυρίαρχη νοοτροπία διεκπαιρευτή διοικητικών πράξεων, ως δια μαγείας. Παρ' όλα αυτά πιστεύουμε ότι το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο μπορεί και πρέπει να παίξει ένα ρόλο καταλυτικό, λειτουργώντας ως δυναμική πρόκληση που ταράσσει το τέλμα και αναδείχνει ένα καλύτερο αύριο που ο καθένας μας πρέπει να αρχίζει να χτίζει από σήμερα.

24. Παρ' όλο που ο γενικός διευθυντής της ΕΡΤ 1 Γιώργος Ρωμαίος και ιδέες και προτάσεις θα είχε να καταθέσει προς αυτή την κατεύθυνση ως μέλος της ιδρυτικής Ο.Ε. του Ε.Α.Π. της Αθήνας, ο δε διευθυντής Ραδιοφωνίας Ιάκωβος Καμπανέλης είχε παλιότερα εκδηλώσει ανάλογο ενδιαφέρον. Δες και ανάλογη παρέμβασή μας στο Α' Συνέδριο Ραδιο-Τηλεόρασης που οργάνωσε η Πανελλήνια Ομοσπονδία Θεάματος και Ακροάματος ΠΟΘΑ τον Ιούνιο του 1983 (υπό έκδοση).